

Яна Шарова,

учитель початкових класів,

спеціаліст БСШ №16

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ФОРМА РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Модернізація системи освіти в Україні, зміна її орієнтирів на розвиток школяра як особистості, формування інтелектуального потенціалу та забезпечення постійного самовдосконалення вимагає змін у системі сучасної початкової освіти взагалі й мовної зокрема.

Сьогодні школа I ступеня має на меті виробити в учнів уміння вирішувати важливі питання, які виникають у житті, формулювати, висловлювати і доводити свою думку, поважати й оцінювати думку інших, приймати спільні рішення. Важливу роль у формуванні цих умінь і навичок відіграє технологія розвитку критичного мислення [1].

Ідея розвитку критичного мислення виникла в США і є однією із загальноновизнаних напрямів навчання та виховання в зарубіжній педагогіці та психології. Ця проблема стала об'єктом наукових пошуків як зарубіжних (А. Авершин, Д. Брунер, Дж. Гілфорд, С. Заір-Бек, М. Ліпман, К. Мередит, Р. Пауль, Д. Рассел, К. Таврис, Ч. Темпл, К. Уейд, Д. Халперн, Дж. Чаффа та ін.), так і вітчизняних науковців (Н. Березанська, Д. Вількеєв, Т. Воропай, Н. Дайрі, Б. Зейгарник, С. Терно, Б. Теплов, О. Тягло, А. Федоров та ін.). Запорукою впровадження зазначеної технології у практику роботи початкової школи є наукові доробки Л. Варзацької, М. Вашуленка, С. Гончаренка, О. Савченко та ін.

На думку сучасних науковців (Т. Воропай, О. Пометун, С. Терно, О. Тягло та ін.), сенситивним періодом для розвитку критичного мислення є молодший шкільний вік, оскільки в цей період відбувається формування в дітей основних груп компетентностей, як-от:

- аналітичність (відбір, порівняння та зіставлення фактів і явищ);
- асоціативність (установлення асоціацій із раніше вивченими фактами, явищами);
- самостійність (уміння ставити запитання, знаходити нові підходи до їх вирішення);
- логічність (уміння будувати логіку доказовості розв'язання проблеми, послідовність дій);
- системність (уміння розглядати об'єкт, проблему в цілісності їх зв'язків і характеристик) [4].

Упевнені, що важлива роль у названому вище процесі належить предметам освітньої галузі «Мови і літератури», зокрема українській мові. Цю переконаність аргументовано метою зазначеного навчального предмета – формувати ключову комунікативну компетентність молодшого школяра, яка виявляється у здатності успішно користуватися

мовою (всіма видами мовленнєвої діяльності) у процесі спілкування, пізнання навколишнього світу, вирішення життєво важливих завдань.

Отже, за умов використання технології розвитку критичного мислення урок української мови може мати три блоки, а саме: евокацію, осмислення і рефлексію.

На блоці «евокація» здійснюється декілька важливих пізнавальних операцій, наприклад:

- учні активно згадують все, що вже відомо з теми;
- відбувається активізація діяльності дітей, їх мислення, говоріння, що є дуже важливим, бо, промовляючи свої думки, вони переходять на рівень самоусвідомлення;
- зацікавленість і самонаправленість школярів на дослідження теми, при цьому визначається мета навчання, що є вирішальним моментом [2; 4; 5].

Під час осмислення класний колектив знайомиться з новою інформацією, аналізує її, визначає особисте розуміння. Діяльність учнів на цьому блоці уроку полягає в тому, що:

- вони індивідуально чи разом складають список нової інформації, яку отримали;
- розповідають один одному, записують вивчене;
- складають схеми, таблиці, малюнки за темою і пояснюють новий матеріал класу [2; 4; 5].

Рефлексія дозволяє підбити підсумок знань, що мають бути засвоєні молодшими школярами, і встановити зв'язок між тим, що вже відомо, і тим, що знадобиться чи вивчатиметься в майбутньому, забезпечити активний обмін думками, висловлюваннями.

З урахуванням названих блоків урок української мови за технологією розвитку критичного мислення має такі етапи:

- розминка;
- обґрунтування навчання;
- актуалізація;
- усвідомлення змісту;
- рефлексія.

Кожен з них передбачає використання ряду стратегій, що забезпечують різноманітність діяльності дітей [1; 3].

Наприклад, актуалізувати опорні знання третьокласників щодо морфемної будови слова можна за допомогою методу «Асоціативний кущ». Усвідомленню змісту про роль префікса і суфікса у процесі творення слова сприятиме стратегія «Джигсо». Підбити підсумок уроку, тобто здійснити рефлексію, допоможе метод «Хрестики-нулики».

Отже, зазначені вище підходи сприяють формуванню в молодших школярів основних груп компетентностей, як-от: інформаційної, мовленнєвої, логічної, соціальної, що повністю відповідає тим

дидактичним завданням які має вирішити вчитель початкової школи, здійснюючи мовну освіту учнів.

Список використаних джерел

1. Вукіна Н. В. Критичне мислення : як цього навчати / Н. В. Вукіна, Н. П. Дементієвська. – Харків : ВГ «Основа», 2007. – 108 с.
2. Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення учнів / А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінстер; наук. ред., передм. О. І. Пометун. – К. : Пляда, 2006. – 220 с.
3. Формування критичного мислення на уроках мови : моногр. / колектив авторів: В. Ф. Дороз, Л. Я. Романова, О. Б. Ярова, В. А. Ницета, Г. А. Удовиченко, передмова К. О. Баханова. – К. : Освіта України, 2008. – 336 с.
4. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / автор-укл. Н. П. Наволокова. – 2-ге вид. – Харків : ВГ «Основа», 2014. – 176 с. – (Серія «Золота педагогічна скарбниця»).
5. Чемоніна Л. Сучасні технології навчання освітньої галузі «Мови і літератури» в початковій школі : навч. посіб. / Лада Чемоніна. – Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2016. – 220 с.